

Η συζήτηση για την δημιουργία φορέα διαχείρισης του Θερμαϊκού κόλπου έχει αρχίσει από το 2001, κυρίως στο πλαίσιο του Οργανισμού Ρυθμιστικού ή άλλων επιστημονικών φορέων (π.χ. ΤΕΕ, ΑΠΘ, ΕΛΚΕΘΕ, κλπ.). Ωστόσο, μόλις τα τελευταία χρόνια έγινε ευρύτερα γνωστό διαμέσου κυβερνητικών εξαγγελιών στη διάρκεια των ΔΕΘ.

Το ΤΕΕ/ΤΚΜ θεωρεί αναγκαία τη δημιουργία φορέα διαχείρισης του Θερμαϊκού κόλπου, γιατί μόνο έτσι μπορεί να εξασφαλιστεί ο κοινωνικός διάλογος, η διαβούλευση και η συνεργασία των εμπλεκόμενων που θα οδηγήσουν στην υλοποίηση των δράσεων για την οικοναυτιλιακή διαχείριση της περιοχής. Με βάση αυτό το δεδομένο, θέλοντας να συμβάλει στην επιτυχή διαβούλευση για τη δημιουργία και τη λειτουργία του φορέα διαχείρισης του Θερμαϊκού κόλπου, παρουσιάζει την πρότασή του και προγραμματίζει εκδήλωση για δημόσια συζήτηση επ' αυτής.

Το κείμενο που ακολουθεί, το οποίο επιμελήθηκε ο Γιάννης Ν. Κρεστενίτης, Καθηγητής ΑΠΘ, Πρόεδρος Μ.Ε. Περιβάλλοντος, είναι μια εκτενής περίληψη της έκθεσης που έχει υποβάλει ομάδα εργασίας (ΟΕ) και έχει εγκριθεί από τη Δ.Ε. του Τμήματος. Μέλη της ΟΕ ήταν οι: Μιχάλης Βαδράτσικας, Γιάννης Κρεστενίτης, Γιάννης Οικονομίδης, Γιάννης Παντής και Τασούλα Χαντζαρίδου. Η πλήρης έκθεση είναι διαθέσιμη στην ιστοσελίδα του τμήματος www.tkm.tee.gr.

1. Η σημερινή περιβαλλοντική κατάσταση του Θερμαϊκού Κόλπου

Ο Θερμαϊκός Κόλπος βρίσκεται στο βορειοδυτικό Αιγαίο και οριοθετείται από αυτό με την ιδεατή ευθεία των ακρωτηρίων Πλαταμών και Ποσειδί. Το βόρειο τμήμα του Θερμαϊκού κόλπου, από την ακτή της Θεσσαλονίκης μέχρι την ευθεία των ακρωτηρίων Επανομής (ανατολικά) και Αθερίδας (δυτικά) αποτελεί τον κόλπο της Θεσσαλονίκης (εσωτερικός και κεντρικός Θερμαϊκός).

Ο κόλπος δέχεται τα νερά τεσσάρων ποταμών (Γαλλικού, Αξιού, Λουδία και Αλιάκμονα) και πολλών στραγγιστικών τάφρων, που επηρεάζουν, όχι μόνον τη θαλάσσια περιοχή των εκβολών, αλλά και την υδρογραφία μεγάλων τμημάτων του Θερμαϊκού Κόλπου, ανάλογα με την εποχιακή διακύμανση της παροχής των ποταμών και τις κλιματολογικές συνθήκες.

Στον Αξιό, παρατηρείται τις τελευταίες δεκαετίες, μείωση των παροχών λόγω της έντονης εκμετάλλευσης στα ανάντη με πλήθος φραγμάτων. Ο Λουδίας χρησιμεύει ως αποδέκτης των νερών άρδευσης και έχει νερό κυρίως το καλοκαίρι. Η παροχή του Αλιάκμονα εξαρτάται ουσιαστικά από τις ανάγκες της Δ.Ε.Η. που ελέγχει τα ανάντη φράγματα αλλά και από τις ανάγκες σε αρδευτικό νερό της πεδιάδας των Γιαννιτών. Έτσι το καλοκαίρι η παροχή του ποταμού είναι σχεδόν μηδενική (εκτός αν εμφανιστούν έντονες βροχοπτώσεις), αφού το νερό που αποδεσμεύεται από τα φράγματα είναι όσο χρειάζεται για την άρδευση. Ο Γαλλικός με σχεδόν μηδενική παροχή στο παρελθόν, παρουσιάζει σήμερα κάποια ροή ενώ στις εκβολές του παρατηρούνται εδαφικές καθιζήσεις και εισροής της θάλασσας.

Στην υποβάθμιση της ποιότητας των νερών του Θερμαϊκού Κόλπου (του εσωτερικού και κεντρικού κυρίως), συμβάλλουν: (1) τα αστικά λύματα και τα βιομηχανικά απόβλητα, (2) οι αποστραγγίσεις των αγροτικών εκμεταλλεύσεων και οι υδατοκαλλιέργειες, (3) τα ρυπαντικά φορτία των ποταμών και (4) τα πετρελαιοειδή και οι τοξικές ουσίες.

Αν και μεγάλος αριθμός επιστημόνων έχουν ασχοληθεί (ατομικά ή στα πλαίσια ερευνητικών ομάδων) με την υδρολογία-ωκεανογραφία και την ποιότητα των νερών του, συστηματικά προγράμματα παρακολούθησης της ποιότητας του θαλασσίου οικοσυστήματος ξεκινούν μόλις το 1981. Από το 1997 η παρακολούθηση του θαλασσίου περιβάλλοντος του Κόλπου Θεσσαλονίκης ανατίθεται στο Ελληνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών, με συμμετοχή και ερευνητών από το ΑΠΘ. Η παρακολούθηση αυτή γίνεται με μηνιαία συχνότητα στο ίδιο χωρικό πλέγμα σταθμών μέτρησης, με ετήσιες ή διετείς συμβάσεις, που όμως δεν είναι συνεχείς.

Με βάση τα αποτελέσματα των μετρήσεων, τα νερά του Θερμαϊκού κόλπου διαχωρίζονται σε ζώνες ποιότητας από «άσχημη» (όρμος της Θεσσαλονίκης ή /και εκβολές ποταμών) μέχρι «εξαιρετική» (εξωτερικός Θερμαϊκός). Ευτροφισμός παρατηρείται κυρίως στον όρμο της Θεσσαλονίκης, όπου οι συγκεντρώσεις των θρεπτικών αλάτων, αζώτου και φωσφόρου, είναι υψηλές. Οι συγκεντρώσεις μετάλλων, χαρακτηριστικές των επιπτώσεων της βιομηχανικής δραστηριότητας, είναι αυξημένες στη δυτική περιοχή του κόλπου. Οι τιμές του διαλυμένου οξυγόνου και των παθογόνων μικροβίων αν και δεν ξεπερνούν τα σχετικά όρια σε μόνιμη βάση έχουν ξεπεράσει τα σχετικά πρότυπα (σε διάφορες υποπεριοχές του κόλπου) σε σημαντικό αριθμό μετρήσεων.

Η εμφάνιση τοξικών μικροφυκών σε υψηλές συγκεντρώσεις (που μπορεί να προκαλέσουν τροφικές δηλητηριάσεις από την κατανάλωση οστρακοειδών) και ερυθρών παλιρροιών, έχει παρατηρηθεί αρκετές φορές και για σημαντικά χρονικά διαστήματα, κυρίως στη δυτική περιοχή του κόλπου, όπου και το σύνολο σχεδόν των οστρακοκαλλιεργειών.

Αυτό που γίνεται φανερό από τα μέχρι τώρα δημοσιευμένα αποτελέσματα μετρήσεων, είναι ότι δεν υπάρχει ομοιομορφία στον κόλπο και ότι η ποιότητα του θαλασσίου περιβάλλοντος δεν είναι σταθερή σε όλη τη διάρκεια του χρόνου, ενώ δεν υπάρχει, ακόμη τουλάχιστον η πεποίθηση ότι έχει αρχίσει η αναβάθμιση του οικοσυστήματος, που ορισμένοι ανέμεναν ότι αυτόματα θα πραγματοποιηθεί με τη λειτουργία των εγκαταστάσεων επεξεργασίας των αστικών λυμάτων του πολεοδομικού συγκροτήματος και των αστικών περιοχών της ανατολικής ακτής.

2. Προγενέστερες προσεγγίσεις

Ο ΟΡΘΕ έχει αναγνωρίσει την αναμφισβήτητη σημασία του Θερμαϊκού κόλπου και της παράκτιας ζώνης για τους κατοίκους τόσο του πολεοδομικού συγκροτήματος και της ευρύτερης περιοχής Θεσσαλονίκης όσο και των όμορων παράκτιων νομών.

Το Φεβρουάριο 2001 υπογράφηκε πρωτόκολλο συνεργασίας μεταξύ του Υπουργείου Μακεδονίας - Θράκης, της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας και του ΟΡΘΕ, με στόχο την εκπόνηση μελετών, έργων και προγραμμάτων έρευνας σε θέματα χωροταξικού, περιβαλλοντικού, πολεοδομικού και κοινωνικοοικονομικού σχεδιασμού που έχουν άμεση σχέση με την οργάνωση του πολεοδομικού συγκροτήματος Θεσσαλονίκης. Στα πλαίσια αυτού του πρωτοκόλλου προκρίθηκε και η προώθηση, από τον ΟΡΘΕ, προγράμματος με στόχο την «προστασία και διαχείριση του Θερμαϊκού κόλπου - Ίδρυση Φορέα Διαχείρισης».

Παράλληλα ο ΟΡΘΕ αποφάσισε την εκπόνηση του «Στρατηγικού Σχεδίου Διατήρησης και Αποκατάστασης του Φυσικού Περιβάλλοντος του Ν. Θεσσαλονίκης», στο οποίο εντασσόταν σχέδιο δράσης για την αποκατάσταση και αειφορική διαχείριση του Θερμαϊκού κόλπου. Μέρος του σχεδίου αυτού ήταν και η πρόταση για εκπόνηση του έργου «Σύστημα παρακολούθησης και διαχείρισης των Υδάτων του Θερμαϊκού Κόλπου» (Νοέμβριος 2003), που όμως δεν χρηματοδοτήθηκε, με αποτέλεσμα να μην ολοκληρωθεί η υλοποίηση του εγχειρήματος.

3. Αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς

Στη περιοχή του Θερμαϊκού κόλπου εδρεύουν και δραστηριοποιούνται πολλοί δημόσιοι φορείς και οργανισμοί, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, ένας οργανισμός ρυθμιστικού και ένας φορέας διαχείρισης προστατευόμενης περιοχής, ερευνητικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα, συνεταιρισμοί αλιέων και οστρακοκαλλιεργητών, μη κυβερνητικοί οργανισμοί και σύλλογοι.

Συνοπτικά οι εμπλεκόμενοι φορείς είναι:

- Υπουργεία (ΠΕΧΩΔΕ, Εμπορικής Ναυτιλίας, Μακεδονίας-Θράκης, Μεταφορών, Πολιτισμού, Αγροτικής Ανάπτυξης, κλπ.)
- Υπηρεσίες με σχετικές αρμοδιότητες (ΟΡΘΕ, ΝΑΘ, ΟΤΑ, ΤΕΔΚ, κλπ)
- Ερευνητικά Κέντρα/Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΕΛΚΕΘΕ, ΕΚΒΥ, Α.Π.Θ.-Συμβούλιο Περιβάλλοντος, ΤΕΙ Θεσσαλονίκης)
- Πολιτικά Κόμματα, Συνδικαλιστικοί φορείς
- Επιμελητήρια (ΤΕΕ / ΤΚΜ, ΓΕΩΤΕΕ, κλπ)
- Χρήστες περιοχής (ΜΚΟ, ΣΒΒΕ, ΕΒΕΘ, συνεταιρισμοί αλιέων, μυδοκαλλιεργητών κλπ)

Αρκετοί από τους δημόσιους φορείς έχουν την ευθύνη για επιμέρους θέματα σχετικά με την παρακολούθηση και τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό έργων, δράσεων και χρήσεων στο Θερμαϊκό κόλπο και στην χερσαία παράκτια περιοχή του, όπως είναι τα λιμενικά και παράκτια έργα, η αλιεία και η διακίνηση των αλιευμάτων και οστρακοειδών, η ποιότητα των νερών, η θα-